

RUINY ZAMKU W CHUDOWIE JAKO ISTOTNY OBIEKT „EVENTOWEJ” TURYSTYKI KULTUROWEJ W POWIECIE GLIWICKIM

Chudów jest wsią sołecką licząca niewiele ponad 1,4 tys. mieszkańców, w południowo-wschodniej części powiatu gliwickiego (województwo śląskie). Znajdujące się w tej wsi ruiny renesansowego zamku z XV w. od kilku lat stanowią ważny punkt na turystycznej mapie powiatu. W czasie sezonu wiosenno-letniego odbywa się tu wiele imprez o charakterze historycznym, kulinarnym, hobbyistycznym, a także muzycznym. Z tego względu obiekt ten stanowi istotny element w ofercie turystyki „eventowej” regionu. Turystyka „eventowa” obejmuje wyjazdy o charakterze rekreacyjnym, których celem jest aktywne lub bierne uczestnictwo w imprezach kulturalnych o ograniczonym czasie trwania i adresowanych do masowego odbiorcy (Mikos von Rohrscheidt 2010). K. Buczkowska (2009) i A. Mikos von Rohrscheidt (2008) zaliczają do tego typu wydarzeń m.in. widowiska o charakterze historycznym.

Celem autora było ukazanie ważnej pozycji „eventowej” zamku w Chudowie na tle powiatu oraz określenie uwarunkowań rozwoju kulturowej turystyki „eventowej” na terenie omawianego obiektu. Dokonano tego w oparciu o dostępne dane, które w omawianym studium przypadku, stanowią kalendaria imprez odbywających się na zamku w Chudowie (w 2010 r.). Wykonano także analizę porównawczą funkcji turystycznej chudowskiego zamku ze wszystkimi gminami powiatu gliwickiego, a także innymi obiektami historyczno-kulturowymi. Celem autora

było też uzyskanie danych, ukazujących pełną strukturę ilościową i jakościową imprez odbywających się na terenie badań. Przeprowadzono także charakterystykę najważniejszych „eventów”, zorganizowanych w 2010 r. przez Fundację Zamek Chudów. Wybrane zostały one w oparciu o szczegółowe kryteria celem selekcji imprez posiadających największy potencjał turystyczny. W podsumowaniu poruszono także problem promocji chudowskich imprez oraz innych czynników wspierających rozwój turystyki w Chudowie.

HISTORIA ZAMKU W CHUDOWIE

Renesansowy zamek w Chudowie zbudowany został na planie zbliżonym do prostokąta o wymiarach ok. 30 na 26 m. Brak dokumentów związanych z budową zamku uniemożliwia dokładne określenie daty jego powstania. Z badań historycznych wynika, że obecna budowla powstała na miejscu wcześniejszego średnio-wiecznego założenia, którego relikty odsłonięto w 2000 r. podczas badań archeologicznych. W XV w. zamek był prawdopodobnie siedzibą rodu Chudowskich. Za budowniczego renesansowego kamienniego-ceglanego zamku uznaje się Jana Gierałtowskiego, który kupił dobra rycerskie Chudów-Paniówki w 1532 r. (Nocun 2006). 31 grudnia 1847 r. zamek spłonął w czasie balu sylwestrowego. Od tamtej pory przez prawie półtora wieku ruiny obiektu ulegały systematycznemu niszczeniu (www.zamki.net.pl; fot. 1).

Sytuacja zamkowych ruin zmieniła się diametralnie w roku 1995, kiedy powołano do życia Fundację Zamek Chudów. Po przejęciu obiektu w roku 1999 fundacja zaczęła prowadzić prace rekonstrukcyjne i wykopaliskowe. Do 2004 r. odbudowano i zadaszono zamkową wieżę, w której obecnie mieści się muzeum zamku w Chudowie, prezentujące zabytki pozyskane podczas badań archeologicznych obiektu. Podniesiono również mury wokół dziedzińca i odnowiono bramy (fot. 2). Podjęte zostały także badania archiwalne, w efekcie których, nakładem wydawnictwa prowadzonego przez Fundację, ukazały się publikacje dotyczące historii zamku. Jednym ze sposobów na pozyskiwanie funduszy na odbudowę zamku jest organizacja w sezonie wiosenno-letnim imprez plenerowych o różnorodnym charakterze. Ich celem jest zainteresowanie turystów tym zabytkiem, a także zwrócenie uwagi na konieczność rekonstrukcji innych takich obiektów w celu zachowania dziedzictwa kulturowego Ziemi Gliwickiej. Z roku na rok rośnie popularność imprez i liczba odwiedzających zamek; w 2008 r. osiągnęła ona 300 tys. (www.zamekchudow.pl).

Fot. 1. Ruiny zamku w Chudowie; stan z roku 1995 (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

Fot. 2. Ruiny zamku w Chudowie; stan z roku 2010 (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

OFERTA „EVENTOWA” ZAMKU W CHUDOWIE

W celu sprawdzenia oferty „eventowej” zamku w Chudowie, a także zebrania danych do analizy porównawczej autor przeprowadził szczegółową kwerendę informatorów kulturalnych oraz kalendarzy imprez odbywających się w 2010 r. na terenie gmin powiatu gliwickiego. Informatory zostały zebrane podczas wizyty u pracowników Wydziału Rozwoju i Promocji Starostwa Powiatowego w Gliwicach. Pod uwagę brane były wydarzenia organizowane w sezonie wiosenno-letnim (między 1 kwietnia a 30 września 2010 r.). Okres ten charakteryzował się dużym natężeniem ruchu turystycznego ze względu na korzystne warunki pogodowe, okres wakacyjny w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i średnich (lipiec–sierpień) oraz przerwę letnią studentów (lipiec–wrzesień). Jest to także czas, w którym osoby pracujące najczęściej korzystają z urlopów przysługujących im w zakładach pracy. W przeprowadzonej analizie autor wziął pod uwagę: liczbę całkowitą imprez zorganizowanych w czasie sezonu, liczbę „eventów” trwających dłużej niż jeden dzień, a także odbywających się cyklicznie – co najmniej raz w roku. W analizie porównawczej wzięto pod uwagę gminy wchodzące w skład mikroregionu, a także zamek w Chudowie oraz pałac w Pławniowicach jako obiekty odgrywające ważną rolę w potencjale turystyczno-kulturowym mikroregionu (Mikos von Rohrscheidt, Ochmański 2011).

Z przeprowadzonych badań wynika, że w sezonie wiosenno-letnim na zamku w Chudowie odbyły się 24 „eventy”, co plasuje obiekt na pierwszym miejscu w skali mikroregionu pod względem liczby zorganizowanych imprez (tab. 1). Cztery spośród nich to imprezy odbywające się cyklicznie od kilku lat (Jarmark Średniowieczny, Festiwal Błota, Kartoflada i Winnetou oraz Chudowski Kabareton). Czas dwóch imprez przekracza 1 dzień; są to: odbywający się w sierpniu dwudniowy Jarmark Średniowieczny, a także pokaz walk Słowian i Wikingów, który odbył się w trzeci weekend 2010 r.

TYPY „EVENTÓW” ORGANIZOWANYCH NA ZAMKU W CHUDOWIE

Na potrzeby niniejszego artykułu autor postanowił przyjąć podział „eventów” na następujące kategorie: festyny, regionalne święta ludowe, koncerty i festiwale, imprezy kulinarne, hobbyistyczne oraz sportowe i rekreacyjne. Zamek Chudów w skali powiatu znajduje się na I miejscu pod względem liczby zorganizowanych

Tab. 1. „Eventy” organizowane w sezonie wiosenno-letnim na terenie powiatu gliwickiego w 2010 r.

Gminy/ Instytucje Kultury	Liczba „eventów” w tym:		
	ogółem	trwających dłużej niż jeden dzień	odbywających się cyklicznie co najmniej raz w roku
Gierałtowie	14	4	2
Knurów	13	4	4
Piłchowice	21	–	2
Pyskowice	14	5	2
Rudziniec	22	1	2
Sośnicowice	18	2	–
Toszek*	17	4	2
Wielowieś	17	7	4
Ruiny Zamku w Chudowie	24	2	4
Zamek w Toszku	9	2	4
Pałac w Pławniowicach	6	–	–

* „Eventy” organizowane przez samorząd lokalny Gminy Toszek z wyłączeniem Instytucji Kultury „zamek Toszek”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kalendarza imprez w powiecie gliwickim w 2010 r.

imprez o charakterze historycznym (8), hobbystycznym (6) oraz kulinarnym (3) (tab. 2). Do najpopularniejszych „eventów” o charakterze historycznym należą rekonstrukcje historyczne m.in. Kozacy w Chudowie, pokazy wojsk rzymskich. Szczególnym zainteresowaniem turystów cieszą się pokazy i turnieje rycerskie organizowane podczas sierpniowego Jarmarku Średniowiecznego, w którym uczestniczą grupy rekonstrukcji historycznych z kraju i zagranicy. Dużą popularnością cieszy się organizowany we wrześniu festiwal ziemniaka Kartoflada i Winnetou. Można wówczas spróbować różnych potraw, których głównym składnikiem jest to popularne warzywo, wysłuchać historii sprowadzenia ziemniaka z Ameryki, a także wziąć udział w pokazie tańców indiańskich. Najpopularniejszym „eventem” hobbystycznym organizowanym na zamku jest zlot starych samochodów i motocykli, podczas którego pasjonaci z całego kraju prezentują najstarsze polskie pojazdy pasażerskie (tab. 3).

Tab. 2. „Eventy” organizowane w sezonie wiosenno-letnim na terenie powiatu gliwickiego w 2010 r. z podziałem na typy

Gminy/ Instytucje Kultury	Festyny	Święta ludowe	Koncerty/ festiwale	Imprezy o charakterze historycznym	„Eventy” kulinarne	„Eventy” hobbystyczne	„Eventy” sportowe i rekre- acyjne
Gierałtowie	6	2	1/-	-	-	1	2
Knurów	2	-	-2	-	-	-	7
Pilchowice	12	7	-	-	1	-	1
Pyskowice	5	1	-1	3	-	1	1
Rudziniec	12	8	-	-	1	-	-
Sośnicowice	11	4	-	2	-	-	1
Toszek*	5	8	-	1	-	1	2
Wielowieś	17	1	-	-	1	-	-
Zamek Chudów	2	-	3/2	8	3	6	-
Zamek w Toszku	2	-	1/-	4	1	1	-
Pałac w Pławniowicach	-	-	6/-	-	-	-	-

* „Eventy” organizowane przez samorząd lokalny Gminy Toszek z wyłączeniem Instytucji Kultury „zamek Toszek”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kalendarza imprez w powiecie gliwickim w 2010 r.

Tab. 3. Typy „eventów” zorganizowanych w 2010 r. na zamku w Chudowie

Typ „eventów”	Nazwa „eventów”
Festyny	Jarmark Średniowieczny, Dzień Dziecka
Koncerty i festiwale	Koncert promenadowy w nastroju XIX-wiecznych uzdrowisk, Koncert kameralny na niewielką orkiestrę, Zemsta Nietoperza – arie z operetki Johanna Straussa, Festiwal Błota, Chudowski Kabaret
Imprezy o charakterze historycznym	Za króla Stasia, Kozacy w Chudowie, Rzymianie, Słowianie i Wikingowie, Pawana, Turnieje i bitwy rycerskie w ramach Jarmarku Średniowiecznego, Pan Wołodyjowski, Polscy Litwini
„Eventy” kulinarne	Kartoflada i Winnetou, Historia kawy, Historia czekolady
„Eventy” hobbystyczne	Wystawa ptaków drapieżnych – Orły i Sokoły, Komandosi, Złot starych samochodów i motocykli, pojazdy militarne, zawody płukania złota, gra „Tajemnicza wyspa”

Źródło: opracowanie własne na podstawie kalendarza imprez w powiecie gliwickim w 2010 r.

IMPREZY ORGANIZOWANE NA ZAMKU W CHUDOWIE

Za „eventy” o dużym potencjale turystycznym autor uznaje te, które:

- odbywają się cyklicznie co najmniej raz w roku, regularnie przez 3 kolejne lata,
- organizowane są między 25 czerwca a 25 września ze względu na czas wolny od zajęć szkolnych, okres urlopowy, najkorzystniejsze warunki atmosferyczne do organizacji imprez plenerowych,
- oferują odpowiedni program, tzn. zgodny z nazwą (tematyką) „eventu”, atrakcyjny (co najmniej 3 różne punkty programu) i pozwalający zapoznać się z różnymi aspektami tematyki wydarzenia.

Do analizy zostały wybrane tylko imprezy spełniające wszystkie powyższe kryteria. Z opracowanego zestawienia wynika, że w 2010 r. zorganizowano 13 imprez, co stanowi 52% imprez organizowanych ogółem w czasie sezonu wiosenno-letniego, a 4 „eventy” to spotkania cykliczne (100% wszystkich cyklicznych „eventów”). Zgodność tematyczna programu wszystkich organizowanych „eventów” jest w ponad 50% adekwatna do nazwy (tematyki) wydarzenia. Jednak tylko 4 z nich oferują co najmniej 3 różnorodne atrakcje zgodne z tematem imprezy (31% wszystkich „eventów”).

Należą do nich: Jarmark Średniowieczny, Historia czekolady, Polscy Litwini, Złoto i diamenty. Jedynym „eventem” spełniającym wszystkie powyższe kryteria jest Jarmark Średniowieczny (fot. 3) odbywający się regularnie od 2000 r. w drugi weekend sierpnia.

Festyn ten o charakterze historycznym jest najpopularniejszą imprezą organizowaną na zamku w Chudowie. Turystów przyciąga bogactwo i różnorodność oferty „eventowej”.

Program dwudniowej imprezy obejmuje:

- rekonstrukcje bitew i turniejów rycerskich odbywających się w średniowieczu z zachowaniem tradycyjnego uzbrojenia, technik walki oraz strategii średniowiecznych bitew (fot. 4),

Fot. 3. Warsztaty ceramiczne, Jarmark Średniowieczny na zamku w Chudowie (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

Fot. 4. Rekonstrukcja turnieju rycerskiego, Jarmark Średniowieczny na zamku w Chudowie (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

- pokazy umiejętności jazdy konnej,
- prezentację tradycyjnych średniowiecznych rzemiosł z możliwością wzięcia udziału w warsztatach garncarskich (technika lepienia naczyń z gliny), szewskich (zapoznanie się z technikami naprawy obuwia w wiekach średnich) oraz tkackich (możliwość zakupienia lub samodzielnego wykonania rękodzieł artystycznych z zastosowaniem tradycyjnych materiałów używanych w średniowieczu),
- inscenizację pożaru w wiosce średniowiecznej,
- pokaz sztucznych ogni,
- występy instrumentalistów i folkowych zespołów muzycznych z repertuarem muzyki średniowiecznej.

Do innych „eventów” cieszących się zainteresowaniem turystów autor zalicza Kartoflądę i Winnetou (fot. 5). Jest to impreza o tematyce kulinarnej odbywająca się regularnie od 2004 r. w trzeci weekend września. Termin imprezy zbiega się z okresem zbioru ziemniaków z pól. Jest to zwykle jeden z „eventów” kończących sezon imprez plenerowych na chudowskim zamku. Jego oferta obejmuje: degustację ziemniaczanego menu, konkursy (np. rzut ziemniakiem na odległość, konkurs wiedzy na temat ziemniaków), pogadankę na temat historii sprowadzenia ziemniaka do Polski oraz występy i pokazy taneczne Indian z Peru i Ekwadoru.

Fot. 5. Kartoflada i Winnetou – konkurs obierania ziemniaków na czas; przykład „eventu” o charakterze kulinarnym (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

„Eventem” wartym poświęcenia uwagi ze względu na swoją unikatowość jest Festiwal Błota – jedyne takie wydarzenie w Europie, którego główną atrakcją jest kąpiel w wannie z błotem borowinowym. Ma ono właściwości lecznicze, m.in. regeneruje skórę i dlatego jest często stosowane podczas zabiegów kosmetycznych (fot. 6). Ze względu na ubogi program tego „eventu”, oferujący głównie zabawy w błocie oraz występy zespołów muzycznych, jego ranga jest stosunkowo niska. Mając na uwadze niepowtarzalny charakter tej imprezy, po poszerzeniu oferty programowej o nowe atrakcje i przy odpowiedniej promocji, Festiwal Błota może stać się jednym z ważniejszych „eventów” promujących omawiany region w Polsce.

PODSUMOWANIE

Zamek w Chudowie jest najważniejszym celem turystyki „eventowej” w powiecie gliwickim. W zestawieniu z innymi gminami mikroregionu oraz innymi obiektami turystycznymi zajmuje on pierwsze miejsce zarówno w liczbie organizowanych imprez (24), jak i pod względem różnorodności oferty „eventowej”. Pod względem

Fot. 6. Młodzież bawiąca się w wannie z błotem borowinowym podczas Festiwalu Błota (fot. www.zamekchudow.pl [dostęp: 10.01.2013])

tematyki większość imprez ma charakter historyczny (8) i hobbystyczny (6). Obie kategorie stanowią tematykę ponad połowy organizowanych „eventów” w ciągu sezonu wiosenno-letniego. Na podstawie 3 kryteriów (termin organizacji, cykliczność, oferta programowa) uznano, że imprezą cechującą się największym potencjałem turystycznym spośród wszystkich organizowanych na zamku imprez jest odbywający się tam od 2000 r. Jarmark Średniowieczny – dwudniowa impreza, której głównymi atrakcjami są turnieje rycerskie oraz prezentacje tradycyjnych średniowiecznych rzemiosł. Wydarzeniami, mającymi szansę stać się wizytówkami Chudowa, są Kartoflada i Winnetou – impreza o charakterze kulinarnym oraz unikatowy w skali Europy Festiwal Błota. Należy podkreślić, że wszystkie imprezy na zamku w Chudowie organizowane są na otwartym powietrzu, a wstęp na nie jest bezpłatny. Płatny natomiast jest udział w niektórych atrakcjach np. w warsztatach rzemieślniczych w czasie Jarmarku Średniowiecznego.

Każda z organizowanych imprez ma bogate zaplecze gastronomiczne, co dodatkowo podwyższa ich atrakcyjność. Baza noclegowa w pobliżu zamku koncentruje się przede wszystkim w Gliwicach (13 km). Do Chudowa kursuje regularnie jedna

linia autobusowa komunikacji publicznej. Zamek położony jest w odległości kilkunastu km od autostrady A4 (Jędrzychowice–Korczowa).

Informacje na temat organizowanych w Chudowie „eventów” można uzyskać w Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Gliwicach, Starostwie Powiatowym w Gliwicach, na stronach internetowych zamku oraz pobliskich gmin. Na stronie internetowej zamku i w folderach promocyjnych można znaleźć jedynie informacje o dacie imprezy oraz kilka słów na temat jej oferty. Brak jest natomiast informacji o czasowym rozplanowaniu poszczególnych punktów programu. Jest to rzecz o tyle istotna, że większość turystów interesuje tylko konkretna część programu imprezy, a nie całość. Wynika to także z pewnych ograniczeń, np. turyści z małymi dziećmi najprawdopodobniej nie będą mogli uczestniczyć w całości imprezy, trwającej do późnych godzin nocnych.

Organizacja ciekawych imprez, a także ich szeroka promocja w regionie pomaga Fundacji Zamek Chudów na pozyskiwanie funduszy, które przeznaczone są na odbudowę zamku, a także na prowadzenie badań historycznych i archeologicznych dotyczących jego przeszłości. Dogodne położenie komunikacyjne i włączenie obiektu do strategii rozwoju turystyki w województwie śląskim oraz promocja waloru turystycznego zamku na skalę krajową mogą przyczynić się do tego, że w przyszłości zarówno sam obiekt, jak i organizowane w nim „eventy” staną się istotnym kierunkiem turystyki kulturowej Górnego Śląska.

LITERATURA

- Buczowska K., 2009, *Kulturowa turystyka eventowa*, [w:] K. Buczowska, A. Mikos von Rohrscheidt (red.), *Współczesne formy turystyki kulturowej*, Wyd. AWF, Poznań.
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Wyd. Wyd. KulTour.pl, Gniezno.
- Mikos von Rohrscheidt A., Ochmański A., 2011, *Powiat gliwicki jako destynacja turystyki kulturowej*, Turystyka Kulturowa, 1, Wrocław.
- Nocuń P., 2006, *Zamek Chudów na tle dziedzictwa kulturowego Ziemi Gliwickiej*, Wyd. Fundacja Zamek Chudów, Chudów.

Źródła internetowe

- Zamek Chudów: <http://www.zamekchudow.pl> (dostęp: 10.01.2013).
- Zamki w Polsce: <http://www.zamki.net.pl> (dostęp: 10.01.2013).

